

KOZÉKI BÉLA

MTA Pszichológiai Intézete, Budapest

EYSENCK, S. B. G.

Institute of Psychiatry, London

**MAGYAR ÉS ANGOL ISKOLÁSKORÚAK
ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA
– AZ IMPULZIVITÁS – KOCKÁZATVÁLLALÁS – EMPÁTIA
KÉRDŐÍV MAGYAR VÁLTOZATA**

A személyiséggel foglalkozó magyar pszichológiai kutató és gyakorlati munka egyik fő problémája a jól használható eszközök hiánya, különösen azoké, amelyek nemzetközi viszonylatban is alkalmasak a vizsgálatokra. Sajnos az ilyen eszközök magyar változatának körültekintő kialakítására ritkán vállalkoznak, s ha mégis, akkor vagy értéktelen a fordítás, vagy igen nagy késéssel jutnak el hozzánk az eszközök. A világszerte elterjedt Eysenck-féle személyiségvizsgáló eszközök közül az akkor legmodernebbnek a magyar változatát az eredeti szerzőkkel együttműködve sikerült néhány év alatt a magyar kutatások számára hiteles változatban hozzáférhetővé tenni: az 1975-ös JEPO magyar formája 1980-ra készen volt (EYSENCK, KOZÉKI, KÁLMÁNCHÉY, 1980; EYSENCK, KÁLMÁNCHÉY, KOZÉKI, 1981). Jelen vizsgálatunkban sikerült még előbbre lépni. A személyiség dimenzionális elméletére alapozott legújabb vizsgáló eszköz magyar változatát nemcsak első nem angol nyelvű változatként, de az eredetivel együtt, gyakorlatilag egyszerre sikerült kialakítani. Az impulzivitás – kockázatvállalás – empátia kérdőív, melynek még neve is ideiglenes, („16”) végleges formájában, 1983 végén készült el (EYSENCK, EASTING, PEARSON, 1983), s 1984 elején már készen állt a faktoranalízissel hitelesített, s az eredetinek teljesen megfelelő, de speciális magyar változat.

A személyiség dimenzionális elmélete, s a vizsgálatára alkalmas eszköz kialakítása több évtizede folyó, s jelenleg is tartó tudományos tevékenység. Az ötvenes években az azóta már klasszikussá vált N és E dimenzió, a hatvanas években az L, a hetvenes évtizedben pedig a P dimenzió körvonalazódott. A nyolcvanas években ehhez három újabb dimenzió csatlakozott. A hetvenes évek végén felmerült, hogy ez a három új dimenzió a négy fő faktor által meghatározott személyiségképet jelentősen befolyásolja. (EYSENCK, ZUCKERMAN, 1978.) Így az E és P elsődleges faktorok mellett felmerült az impulzivitás és a kockázatvállalás másodlagos faktorainak alsókálakká változtatása. (EYSENCK, EYSENCK, 1978.) Később ezekhez csatlakozott az eredetileg csak kitöltő kérdésekként szereplő empátia, s napjainkra létrejött a három új személyiségdimenzió, az impulzivitás, kockázatvállalás, empátia, mint az Eysenck-féle személyiségstruktúra-leírás része. (EYSENCK, EASTING, PEARSON, 1983.)

A probléma

Vizsgálataink itt bemutatott szakaszának célja az volt, hogy létrehozzuk az impulzivitás — kockázatvállalás — empátia kérdőív magyar változatát, s ezzel a P, E, N, L dimenziók mellett (melyeket korábban már közzétettünk: EYSENCK, KÁLMÁNCHÉY, KOZÉKI, 1981) a hazai vizsgálatok számára is teljessé tegyük a személyiség dimenziális elméletének Eysenck-féle struktúráját. Ez egyben lehetőséget ad arra is, hogy megállapításokat tegyünk hazai viszonylatban a hét dimenzió összefüggéseire, s hogy nemzetközi összehasonlításokat végezzünk. A kérdőívet a 7 és 15 év közötti korosztályra dolgoztuk ki; az „I₆” eredetiben is erre a korosztályra készült, de a legtöbb tétel az angolban is közös a felnőtteknek készült „I₅” itemeivel, s előkísérleteink bizonyítják, hogy az itt bemutatott tételek a magasabb életkorok vizsgálatára is használhatók.

A módszer

A mintákba 7–15 éves fiúkat és lányokat választottunk (633 angol fiú és 672 lány, illetve 776 magyar fiú és 822 lány). Mind a magyar, mind az angol mintában hasonló arányban voltak a fővárosi és a vidéki gyerekek.*

Az eredeti kérdőív 77 itemet tartalmazott, 23–23 tételt alszámként, s néhány nem értékelendő kérdést. Előkísérletek során alakítottuk ki a tételek magyar megfelelőjét, ugyanazzal a gondos módszerrel (gyermekkel és nevelőkkel végzett interjúk, nyelvi, jelentésbeli egyeztetések során), amit a JEPQ esetében is alkalmaztunk. Az eredeti asszociációs háttérrel is felidézve általában sikerült a formát is megőrizni, s a tartalmat is pontosan visszaadni. Arra természetesen nem számíthattunk, hogy a magyarban is minden tétel az angolnak megfelelően viselkedjék, ezért kilenc további megállapítással egészítettük ki a kérdőívet (ezek kapták a 78–86. sorszámot).

A kérdőívet az eredeti instrukció szerint, az angol és a magyar mintákban megegyező módon töltöttük ki. A teljes azonosság érdekében a magyar kérdőívek feldolgozását, matematikai statisztikai elemzését is a londoni egyetemi számítóközpontban végeztük.

Mielőtt az eredményekre térnénk, pár szóval be kell mutatnunk az alszámkat jelentő dimenziókat, előbb a már ismertebb négy régebbit, majd az ezekhez kapcsolódó három újat. Az elmélet szerint az extravertált személy szociális, társágkedvelő, kockázatvállaló, ingerkereső, élénk, aktív, könnyelmű, megbízhatatlan (E). Az emocionális, vagy labilis túlérzékeny, szorongásra hajlamos, hangulata könnyen változik, egészen a depresszióig (N). A „durvalelkű” személyek nonkonformisták, empátiára képtelenek, durvák, ellenségesek, impulzívok, egocentrikusak, vakmerően keresik az újat, a szokatlant (P). Végül önállóan használható személyiségdimenzióknak bizonyult az elvárásokhoz való viszonyulást mérő, tulajdonképpen konformitás-skála (L). Az új di-

*Az angol mintában londoni és közép-angliai, a magyarban a fővárosi Arany János általános- és középiskola, a Szinyei Merse utcai közép- és a Hernád utcai általános iskola, valamint a Békés megyei Rózsa Ferenc közép- és a körzetében levő általános iskolák szerepeltek.

menziók közül az impulzivitás (egyébként a „P”-hez hasonlóan) tulajdonképpen az E dimenzióból önállósult. Az impulzív személyt az jellemzi, hogy kockázatvállaló, képtelen a tervezésre, igen élénk és meggondolatlan (i). A kockázatvállaló természetesen szintén keresi a kockázatot, az izgalmat, az új tapasztalatokat, nagyon érzékeny az unalomra, s a legkevésbé sem félénk vagy gátolt (k). Ezt a két utóbbi típust az különbözteti meg egymástól, hogy az impulzív a pillanat hatása alatt cselekszik, s fogalma sincs arról, mit is kockáztat. A kockázatvállaló viszont tökéletesen tisztában van a kockázattal, de felkészülve rá tudatosan vállalja azt. Így az impulzivitás legközelebb a „P” jellemzőhöz áll, aztán a labilitás, s csak kis mértékben az extraverzió rokona. A kockázatvállalás viszont leginkább az extraverzióhoz áll közel, s csak másodsorban a „P”-hez. Az L skálán viszont mindketten alacsony értéket mutatnak. Ami az empátia alskálát illeti (mely kissé az „L” skálához hasonlóan vált a struktúra önálló dimenziójává) magába foglalja az empátiának a szakirodalomból ismert mindkét klasszikus felfogását, a kognitív szerepátvételt, a másik állapotának megértését és az együttérzést, a másik érzelmi állapotára adott emocionális választ. Tehát az együttérzés, a másik megértése, a mások iránti érdeklődés és végül az óvatosság jellemzi az empatikus személyt (e). Így feltehetőleg ez a skála nem korrelál sem az impulzivitással, sem a kockázatvállalással, viszont együttmozoghat a magas „N” pontszámmal.

Eredmények

Az adatokkal a szokásos módon faktoranalízist végeztünk. Ez az Eysenck kérdőívekhez kidolgozott, általánosan használt eljárás, alapjában véve főtengelely-komponens módszer, varimax, majd promax eljárással. (Részletes leírása: EYSENCK és EYSENCK, 1969.) Az ennek megfelelően végzett faktorösszehasonlítások bizonyítják, hogy Magyarországon ugyanazok a faktorok mutatkoztak meg, mint Nagy-Britanniában. Ezt mutatja a faktor-összehasonlításokat tartalmazó 1. táblázat.

1. táblázat

A részmintákra vonatkozó faktorösszehasonlítások

	impulzivitás	kockázat- vállalás	empátia
angol fiúk—angol lányok	.998	.993	.998
magyar fiúk—magyar lányok	.968	.988	.950
magyar fiúk—angol fiúk	.990	.998	.992
magyar lányok—angol lányok	.986	.992	.978

Az itemek faktorsúlyait a 2. Függelékben mutatjuk be. Természetesen a faktoranalízis alapján néhány itemet ki kellett cserélni, az itemek legnagyobb része azonban egyformán jól működött, s ugyanazt mérte a két mintában. A 2. táblázatban bemutatjuk a két mintában azonos, illetve különböző faktorokba tartozó tételeket. Mint látjuk, az impulzivitás itemei közül kettő a magyar mintában más faktorba került, a többi

**Az angol és magyar változatban azonos faktorba tartozó
és a faktor-súly alapján a magyar változatban más faktorba került tételek száma**

A faktor, amelybe az angol változatban tartoztak a tételek	A faktor, amelybe a magyar mintában tartozik a tétel			
	Impulzivitás	Kockázatvállalás	Empátia	0
Impulzivitás	21	1	1	—
Kockázatvállalás	—	20	—	3
Empátia	—	—	17	6

21 azonosan mért. A két más alszámba kerültek egyike a 3. „Gyakran keresed az izgalmat?” a magyar mintában inkább a kockázatvállalást mérte, ami természetes is, hiszen a kockázatvállaló az, aki tudatosan megy bele az izgalmas, veszélyes helyzetekbe. A 23. tétel „Akikkel együtt vagy, azok általában hatással vannak a hangulatodra?” is inkább empátia, mint impulzivitás mutató, de itt már szerepet kap a két kultúrában némileg eltérő társasági érintkezési stílus hatása. A Kockázatvállalás alszámban három tétel (4., 37., 57.) nem érte el a kritériumot, ezeket elhagytuk. Az Empátia skála hat tétele jutott ugyanerre a sorsra, ezekből is jól látható a két ország szokásainak különbözősége, ami magukat a faktorokat nem, de az egyes itemek értelmezését befolyásolja. A 11. és 71. tétel az állatokkal való szoros kapcsolatra, együttérzésre utal, ami tipikusan angol sajátosság. A 20., 34., 35. és 53. tétel pedig a visszafogottabb angolos érintkezés miatt ott méri az empátiát, de az érzelmeket általában szabadabban kifejező magyar mintában nem bizonyulhatott egy specifikus jellemző mutatójának. (Természetesen az itemeket megfelelőekkel pótoltuk, mint azt az 1. Függelék mutatja.)

Az alszámbák megbízhatóságát (az alfa koefficienseket) a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat

Az alszámbák megbízhatósága az eredeti, angol és az új, magyar változatban

Alszámbák		Megbízhatóságok	
		Fiúk	Lányok
Impulzivitás	magyar	.77	.77
	angol	.74	.78
Kockázatvállalás	magyar	.82	.84
	angol	.80	.81
Empátia	magyar	.76	.73
	angol	.70	.69

Mint látható, az alszámbák megbízhatósága kielégítően magas, olyan, vagy jobb, mint az eredeti mérőeszközé.

Magyar fiúk és lányok átlagai és szórásai

Életkor	N	Impulzivitás		Kockázatvállalás		Empátia	
		Átlag	SD	Átlag	SD	Átlag	SD
Fiúk							
7	91	10,79	3,60	15,85	4,28	13,76	3,30
8	86	9,70	4,00	16,94	4,65	14,02	3,69
9	51	10,90	4,31	17,69	4,22	14,10	5,20
10	62	11,52	4,57	17,27	4,90	15,63	3,40
11	44	8,70	4,56	19,16	3,20	15,93	4,06
12	58	10,71	4,09	18,41	4,52	13,40	4,44
13	65	11,37	4,72	17,82	4,60	13,82	3,63
14	61	11,72	4,86	18,39	4,30	14,82	4,13
15	55	10,87	5,56	17,11	4,36	12,80	5,27
16	101	10,81	6,05	17,32	5,10	13,80	5,30
17	102	10,70	4,50	17,44	4,60	13,91	4,32
Total	7–15	10,71	4,51	17,46	4,50	14,19	4,18
Lányok							
7	86	8,97	3,63	12,37	4,36	14,00	3,60
8	82	8,93	4,22	12,56	4,56	15,73	3,39
9	73	8,07	4,26	13,08	5,18	16,07	3,27
10	63	9,11	4,36	13,89	4,67	16,27	3,34
11	75	7,48	4,00	16,51	4,93	17,48	2,99
12	73	9,72	4,92	16,68	4,93	17,70	3,05
13	76	9,91	4,66	17,53	4,43	17,07	3,29
14	66	10,42	4,46	17,33	4,19	18,27	3,23
15	66	10,18	4,92	14,50	5,76	17,48	3,58
16	93	10,48	5,04	16,02	5,55	17,89	3,05
17	73	11,51	4,59	14,11	4,63	17,59	2,62
Total	7–15	9,17	4,47	14,87	5,19	16,60	3,55

(A 16–17 évesek adatait csak a tendencia szemléltetésére közöltük, az angol gyermek standardba csak 15 éves korig vették fel a kérdőívet.)

A 4a. táblázatban bemutatjuk az alsókálák átlagait és szórásait nemek és életkorok szerinti bontásban, a 4b. táblázatban pedig az angol átlagokat is. Ez közvetlen összehasonlításra – s főleg messzemenő következtetések levonására – nem alkalmas, hiszen nem is minden item azonos, s a tételek leggondosabb egyeztetése ellenére sem győződhetünk meg arról, hogy a két kultúrában egyformán függenek-e össze a mérőeszköz útján és a valóságos életben megmutatkozó vizsgált tényezők. Mégis, bizonyos tendenciákat a későbbi vizsgálatok, illetve kutatások során megfigyelésre érdemes különbözőségeket vagy azonosságokat azért érdemes megemlíteni.

Angol fiúk és lányok átlagai és szórásai

Életkor	N	Impulzivitás		Kockázatvállalás		Empátia	
		Átlag	SD	Átlag	SD	Átlag	SD
Fiúk							
8	23	12,15	3,88	16,02	3,24	14,41	3,98
9	73	13,71	3,93	16,08	4,24	14,09	3,10
10	65	12,94	4,25	16,53	4,50	13,32	3,43
11	121	13,56	4,22	17,62	4,09	13,74	4,00
12	78	14,58	3,98	16,94	3,90	14,54	4,00
13	121	13,92	4,52	16,34	4,16	14,49	3,97
14	89	14,34	4,10	17,11	4,22	13,67	3,96
15	63	14,13	3,95	17,67	4,32	14,31	4,06
Total 8–15		13,82	4,18	16,88	4,18	14,05	3,85
Lányok							
8	23	10,57	4,06	12,93	3,93	16,59	3,21
9	68	12,85	4,07	13,04	4,55	15,66	2,59
10	91	13,88	4,11	14,53	4,53	16,50	4,39
11	97	13,70	4,61	14,58	4,80	16,84	3,82
12	77	14,78	3,85	14,52	5,03	18,10	3,16
13	109	13,28	5,18	14,61	4,47	17,53	2,94
14	232	13,84	4,46	14,73	4,52	17,84	3,43
15	175	13,33	4,73	15,39	4,57	18,20	3,28
Total 8–15		13,58	4,54	14,61	4,62	17,44	3,38

Ilyen érdekes kérdés lehet az angol mintában az impulzivitás magasabb pontszáma. Ebben szerepet játszhat az, hogy az L-érték, a társadalmi elvárásoknak való megfelelésre irányuló igyekezet (vagy annak vallása) a magyar mintában mindig magasabbnak mutatkozik, mint az angolban, különösen a lányok esetében. Arra viszont érdemes figyelni a további vizsgálódások érdekében, hogy a fiúk ugyan mindkét mintában impulzívabbnak mutatkoznak, de míg az angol mintában a fiúk és lányok közt ezen a téren alig van különbség, a magyarban jelentős eltérés tapasztalható. Ugyanígy, a kockázatvállalásban is nagyobb a két nem közt a különbség a magyar, mint az angol mintában; az empátiában viszont mindkét országban jóval magasabb a lányok átlaga a fiúkénál.

Ami az alskálák korrelációját illeti (6. táblázat), várakozásunknak és megfigyeléseinknek megfelelően mind a négy részmintában ha nem is magas, de szignifikáns pozitív korrelációt találunk az impulzivitás és kockázatvállalás között. Ez természetes, hiszen mindkettőnek közös eleme az izgalom, a kockázat kedvelése. Az empátia és impulzivitás közti nulla korreláció is megfelel megfigyeléseinknek. Ez a függetlenség eddigi vizsgálatainkban is rendszeresen megmutatkozott, ami természetes, hiszen az empátia óva-

Az alskálák közti korrelációk a részmintákban

	Magyar		Angol	
	Fiúk	Lányok	Fiúk	Lányok
N:	776	882	633	872
Impulzivitás—Kockázatvállalás	.20**	.18**	.17**	.26**
Impulzivitás—Empátia	-.02	-.02	.03	-.00
Kockázatvállalás—Empátia	.04	.14**	-.01	-.03

** $p < 0,01$

tosságot, bizonyos megfontoltságot, másra figyelést jelent, míg az impulzivitás megmondhatatlanságot, az előrelátás és a környezettel való törődés hiányát. Általában független egymástól az empátia és a kockázatvállalás is. A magyar lányoknál mutatkozó apró eltérés önmagában egyszerű mérési problémának is felfogható, bár a különböző személyiségjellemzők összevetése során látható, hogy míg az angol és magyar fiúk eredményei általában hasonlóak, a magyar lányok eredményei gyakran jelentősen eltérnek az angol lányokétól. Ezért ezt a kérdést érdemes a későbbiekben jobban megvizsgálni.

Következtetések

A kérdőív kialakítása és használata során szerzett gyakorlati tapasztalataink, valamint a faktoranalitikus és megbízhatósági vizsgálatok egyértelműen igazolták, hogy alapvető célkitűzésünknek eleget tettünk: sikerült elkészítenünk az impulzivitás – kockázatvállalás – empátia kérdőív megfelelő magyar változatát. Jelenleg folyó vizsgálataink, s az 1980/81-es vizsgálattal való összevetések (EYSENCK, KOZÉKI, KÁLMÁNCHÉY, 1980; EYSENCK, KÁLMÁNCHÉY, KOZÉKI, 1981; KOZÉKI, 1984), azt mutatják, hogy a három új faktor jól illeszkedik az Eysenck által leírt személyiség struktúrába, s azt gazdagítja, differenciáltabbá teszi. Eredményeink annyiban is jól illeszkednek az említett tanulmányokban ismertetett kutatási eredményekhez, hogy – akárcsak azokban – egyfelől bebizonyosodott a faktorok, s az általános struktúrákép univerzális jellege, másfelől az, hogy az egyes tételeket, valamint az egyes alskálák egymáshoz való viszonyát elemezve, az egyes kultúrákra, elsősorban a nevelési szokásokra utaló tendenciákat állapíthatunk meg. E nemzeti sajátosságok felfedezése hozzájárulhat az elmélet továbbfejlesztéséhez éppúgy, mint a gyakorlati vizsgálatok eredményesebb végzéséhez.

A hét dimenziót az áttekinthetőség kedvéért egy-egy betűvel jelölve (P: pszichotikuság, E: extraverzió, N: neuroticitás, L: „szociális kíváncsiság”, i: impulzivitás, k: kockázatvállalás, e: empátia), a következő általános és specifikus összefüggéseket állapíthatjuk meg.

Minden vizsgálatban (különböző országokban, nemek és életkorok szerint vizsgálva) konzekvensen megjelennek bizonyos összefüggések, így a negatív korreláció a PL, NL, EL, EN viszonyban, s ehhez járulva a kL, iL, eP negatív összefüggések, vala-

6. táblázat

Az alkálák korrelációja nemek és országok szerinti összevetésben

Alskálák		Impulzivitás		Kockázat- vállalás		Empátia		P		E		N	
		Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány
Kockázat- vállalás	Magyar	20**	18**										
	Angol	17	22**										
Empátia	Magyar	-0.2	-0.2	0.4	1.4*								
	Angol	-0.9	-1.0	0.4	-0.9								
P	Magyar	25**	20**	0.7	0.4	-29**	-29**						
	Angol	31**	47**	0.2	2.6**	-37**	-29**						
E	Magyar	10*	13**	5.4**	6.6**	0.4	2.0**	-1.4**	-1.1*				
	Angol	10	2.2**	6.0**	6.7**	0.3	-0.9	0.3	1.3*				
N	Magyar	5.6**	4.7**	0.4	0.4	0.5	0.1	2.3**	2.0**	-0.6	-0.3		
	Angol	3.9**	4.8**	-1.7	-0.7	1.2	2.3**	0.5	2.9**	-2.9**	-2.0**	-2.1**	-3.0**
L	Magyar	-3.3**	-3.8**	-1.4**	-2.5**	1.7**	-1.4**	-2.5**	-1.0*	-1.0*	-1.8**	-1.3	-2.9**

N: Magyar fiú: 573, Magyar lány: 660, Angol fiú: 110, Angol lány: 306

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

(A nullát és a tizedespontot elhagytuk a korrelációs együtthatókból)

mint a pozitív együttjárás az iP, iE, iN, ik, kE faktorok közt, s az ie közötti nulla összefüggés. Ezek közül a magyarban legfeljebb az EN negatív, az angol fiúk esetében az iE pozitív összefüggés maradt néha valamivel a szignifikanciahatár alatt. Mindez az elméletből logikusan következik, s annak megbízhatóságát és univerzális jellegét bizonyítja, hogy a lehetséges összefüggések fele különböző körülmények között is mindig azonosan mutatkozik meg.

Nem kevésbé érdekesek és fontosak azonban a kifejezetten magyar (vagy legalábbis az eredeti, angol mintától eltérő) sajátosságok. Az egyik ilyen sajátosság, hogy – bár az impulzivitás minden mintában, a magyarban is, mind a P-vel, mind az N-nel együttjár – mindenütt az iP a domináns együttjárás, míg a magyar mintában az iN korreláció jóval erősebb. Már előző vizsgálatunkban megállapítottuk (EYSENCK, KÁLMÁNCHEY, KOZÉKI, 1981), hogy a magyar mintában a P igen erős antiszociális jelleget kapott, a gyerekek határozottan utasították el, s az extraverzió pszichotikusságra emlékeztető tételek a magyar mintában a P faktorba csúsztak át. Ez lehet az oka, hogy az impulzivitást inkább neurotikus, mint kriminális jellemzőnek tartva, az közelebb került az N-hez, mint a P-hez. Erre mutat az is, hogy az olyan impulzivitás item, mint például a 2., mely kifejezetten neurotikus tartalmú, nagyobb faktorsúlyú a magyar, mint az angol mintában. Feltevésünket támasztja alá az is, hogy míg a PE korreláció általában pozitív, a magyar mintában ez az összefüggés negatív.

A másik, a magyar mintára jellemző sajátosság az, hogy a kN és eN egyaránt nulla korrelációt mutat, holott az előbbi negatív, az utóbbi pozitív módon szokott korrelálni. Ez egyrészt arra mutat, hogy a magyar változatban különösen jól sikerült e két összetevő elkülönítése a többitől, másrészt jól tükrözi az angol és magyar életstílus közti különbséget. A magyar mintában, ahol az együttérzés, az érzelmi közelség, a segítőkészség, s ennek kifejezése természetes, az empátia nem a félnépszerűséghez, óvatossághoz kapcsolódik a gyermekek szemében. Természetesen e feltételezések további vizsgálatokat igényelnek, ugyanúgy, mint az a tény, hogy a magyar lányok esetében az empátia az extraverzióval és kockázatvállalással pozitívan, az L-skálával negatívan korrelál, míg az angol lányok esetében az empátia mind az extraverzióval, mind a kockázatvállalással azonos, nem szignifikáns negatív korrelációban, az L-skálával pozitív korrelációban áll. A már említett előző vizsgálatosorozatunk és mind a magyar, mind az angol iskoláskorúakkal végzett interjúink is alátámasztják azt a feltevésünket, hogy a magyar iskoláskorúak többet hallanak, egységesebb elvek alapján arról, mi a helyes, az angol gyermekek viszont viselkedésük és annak következményei alapján inkább maguk alakítják ki felfogásukat bizonyos tulajdonságok és viselkedések értékéről. Így a magyar tanulók tisztán értékelik azokat a tulajdonságokat, amelyeket a nevelésben hangsúlyosan pozitívnak nyilvánítanak, viszont a nevelésben csak látens módon szereplő tulajdonságok értékét, egymáshoz való viszonyát önállóbban és pontosabban ítélik meg az angol iskoláskorúak. Az mindenesetre tény, s összehasonlító vizsgálatainkat a magyar felnőttvizsgálatok is megerősítik (EYSENCK, MATOLCSI, 1984), hogy a magyar mintákban a „szociális kíváncsiság”, az L-skála interferenciája jóval nagyobb, feltehetően az angol társadalom és életforma nagyobb toleranciája miatt.

Összefoglalásul azt mondhatjuk, a három új dimenziót tartalmazó eszköz a magyar mintában is a vártak megfelelően működött, a személyiségvonások jó mérőjének bizonyult, s jól illeszkedett az előzőekben elkészített eszközhöz, illetve annak eredmé-

nyeihez. Az alapvető faktorok most is a várakozásnak megfelelően az angol mintához hasonlóan mutatkoztak meg. Ugyanakkor az adott kultúrára jellemző sajátosságok is teljes összhangban voltak az előző összehasonlító vizsgálat eredményeivel, vagyis a mért összetevők mindkét vizsgálatban azonosan, az újak pedig az elméleti feltevéseknek megfelelően jelentek meg. Így a magyar minta magasabb az L és e dimenziókban, tehát a közösséghez adaptálódással kapcsolatos jellemzőkben. Az angolok magasabban a P, E, N és i jellemzőkben, tehát a szokatlanabbat, átlagostól eltérőbbet jelentő, az egyéniséget jobban felszínrehozó, illetve az életben a megfelelő hely megszerzéséhez szükséges tulajdonságokban. (Ez összhangban van azzal, hogy ott a helytállásra tanítás a nevelésnek nem elvont célja, már az iskolásgyerekek szemében is fontos, hogy például egy állás megpályázásához szükséges „küzdésre” való készség mindenkiben meglegyen.) Az eredmények azt mutatják, hogy a három új dimenziót is megbízhatóan lehet mérni, s mivel a hét dimenzió együttes vizsgálata nemzetközi összehasonlításokra éppúgy alkalmas, mint a hazai mintán belül a különböző típusok leírására és összevetésére, az eszköz jól alkalmazható a személyiségvizsgálatokban is és a személyiségfejlesztés elméleti és gyakorlati kérdéseinek megoldásában is.

1. Függelék

A kísérletben alkalmazott 86 tétel. Az 1–77 megegyezik az angol változatban használt tételekkel, a 78–86 a magyar változatban szerepelt, hogy a nyilvánvalóan angol kultúrához kötött itemeket a faktoranalízis alapján a magyar viszonyoknak megfelelő, egyenértékű itemekkel válthassuk fel. Az egyes itemek után jelöljük, hogy az angol, illetve a magyar változatban az IGEN (+), vagy a NEM (–) választása melyik alkálában jelentett értékelhető pontot (i: impulzivitás, k: kockázatvállalás, e: empátia).

	Angol		Magyar	
1. Élveznéd a vízisízést?	+	k	+	k
2. Előfordul veled, hogy annyira nyugtalan vagy, hogy alig tudsz egyhelyben ülni?	+	i	+	i
3. Gyakran keresed az izgalmakat?	+	i	+	k
4. Általában ragaszkodsz azokhoz az ételekhez, csemegékhez, melyeket már ismersz, ahelyett, hogy ismeretlenekkel kísérletezz, hogy hátha jobbat találsz?	–	k		
5. Ha társaságban olyan idegent látnál, aki magányos, sajnálatot éreznél iránta?	+	e	+	e
6. Szeretsz kockázatot vállalni?	+	k	+	k
7. Szeretnél popsztár lenni?				
8. Általában komolyan érdekelnek a barátaid problémái?	+	e	+	e
9. Rendszeresen takarékoskodsz?	–	i	–	i
10. Élveznéd, ha ejtőernyősugrást végezhetsz?	+	k	+	k
11. Szerinted az emberek túl sokat törődnek azzal, hogy mit érezhetnek az állatok?	–	e		

	Angol	Magyar
12. Gyakran veszel valamit hirtelen ötlet alapján?	+ i	+ i
13. Szívesebben választanál valami izgalmas foglalkozást, sok utazással, kalanddal, mint valamilyen nyugodtabb, biztonságosabb munkát?	+ k	+ k
14. Idegesítenek az olyan gyerekek, akik boldogtalanok, s a saját sorsukon szomorkodnak?		
15. Gyakran gondolkodás nélkül beszélsz vagy cselekszel?	+ i	+ i
16. Szívesen vállalnád egy kaland-játszótér irányítását?		
17. Sajnálod a félenk gyermekeket?	+ e	+ e
18. Gyakran kerülsz kellemetlen helyzetbe, mert meg gondolatlanul cselekedtél?	+ i	+ i
19. Szívesen kockáztatod a pénzed szerencsejátékon?	+ i	+ i
20. Butaságnak tartod azt, ha valaki a maga boldogságáról lelkendezve mesél?	— e	
21. Általában gyorsan dolgozol, anélkül, hogy azzal bajlódnál, hogy ellenőrizd, helyes-e az, amit leírtál?	+ i	+ i
22. Szeretsz magasról vízbe ugrani?	+ k	+ k
23. Akikkel együtt vagy, azok általában hatással vannak a hangulatodra?	+ i	+ e
24. Olyannak ismered magad, aki hirtelen cselekszik?	+ i	+ i
25. Szereted, ha új és izgalmas dolgok történnek veled, még akkor is, ha ijesztő és szokatlan helyzetbe kerülsz?	+ k	+ k
26. Mélyen hat rád, ha valamelyik barátod feldúlt vagy kétségbeesett?	+ e	+ e
27. Általában megfontoltan cselekszel?	— i	— i
28. Szívesen megtanulnál repülőgépet vezetni?	+ k	+ k
29. Előfordult, hogy nagyon mélyen hatottak rád egy film, színdarab vagy regény hősénekei érzései?	+ e	+ e
30. Gyakran cselekszel pillanatnyi benyomás alapján?	+ i	+ i
31. Ha kevés az esélyed, akkor is szoktál próbálkozni?	+ k	+ k
32. Általában felzaklat, ha valakit sírni látsz?	+ e	+ e
33. Néha megszegsz szabályokat a pillanat hatása alatt?	+ i	+ i
34. Szokatlan helyzetekben nagyon óvatos vagy?	+ e	
35. Ha más nevet a társaságodban, te is elneveted magad?		
36. Gyakran megszólalsz anélkül, hogy átgondoltad volna, mit is akarsz mondani?	+ i	+ i
37. Vidámparkban, vásárban szívesebben dobsz célba, nézed a mutatványosokat, mint hogy a hullámvasútra vagy villanyautóba ülj?	— k	
38. Ha a környezetekben mások aggódnak vagy félnek, általában te is átveszed ezt az érzést?	+ e	+ e
39. Gyakran keveredsz olyasmibe, amiből később szeretnél megszabadulni?	+ i	+ i

	Angol		Magyar	
40. Szívesen vállalsz kockázatot?	+	i	+	k
41. Ha a barátod a problémáiról kezd beszélni, igyekszel másra terelni a szót?				
42. Az új, izgalmas ötletek annyira magukkal ragadnak, hogy nem is gondolsz az esetleges buktatókra?	+	i	+	i
43. Nehezen tudod megérteni azokat az embereket, akik hegymászással kockáztatják az életüket?	—	k	—	k
44. Tudsz dönteni anélkül, hogy mások érzelmeivel törődj?	—	e	—	e
45. Az egyhangú munkát hamarabb megunod, mint mások?	+	i	+	i
46. Szeretnél izgalmas helyekre utazni?	+	k	+	k
47. Meg tudod érteni, hogy egyesek miért bántódnak meg könnyen?	+	e	+	e
48. Szerinted, ha előre megtervezzük a dolgokat, akkor azok már nem is olyan érdekesek?	+	i	+	i
49. Szeretsz kicsit veszélyes dolgokat csinálni néha?	+	k	+	k
50. Jókedvű maradsz akkor is, ha a barátaidat feldúlja valami?	—	e	—	e
51. Sok erőfeszítésre van szükséged, hogy ne kerülj bajba?	+	i	+	i
52. A minden veszély nélküli élet unalmas lenne számodra?			+	k
53. Ha sírni látsz valakit, az inkább bosszúságot, mint együttérzést kelt benned?				
54. Visszautasítanál egy olyan foglalkozást, amely veszélyes?	—	k	—	k
55. A hideg vízbe inkább lassan mégy bele, mint hogy beleugorj?	—	-k		
56. Sokszor van egészen más hatása annak, amit mondasz vagy csinálsz, mint amire számítottál?			+	i
57. Nagyon idegesít, ha valaki megvárakoztat?	+	i	+	i
58. Élveznéd, ha sítalpon egy nagyon meredek hegyoldalon száguldanál lefelé?	+	k	+	k
59. Szereted nézni, mikor más az ajándékát bontogatja?	+	e	+	e
60. Jobban szereted a meglepetésszerű programot, az olyan szórakozásnál, melyet már előre megterveztél?				
61. Szeretnél nehézbúvárokkal a mélybe merülni?	+	k	+	k
62. Nagyon nehezedre esne, ha rossz hírt kellene közölnöd valakivel?	+	e	+	e
63. Nagyon nyugtalan leszel, ha hosszú ideig nem mehetsz el otthonról?	+	i	+	i
64. Jobban szereted a nyugodt, pihentető vakációt, mint az izgalmas, kalandos nyaralást?	—	k	—	k
65. Át tudnád érezni annak a szomorúságát, akinek hirtelen elpusztul a kedvenc állata?	+	e	+	e
66. Imárod a sportolást?	+	k	+	k
67. Egy jó film vagy tv-sorozat hősével szoktál együtt érezni örömet, szomorúságot, haragot?	+	e	+	e
68. Szereted nagyon megfűszerezni az ételeket?			+	k

Angol Magyar

69. El tudod képzelni, milyen az, ha valaki nagyon magányos?	+	e	+	e
70. A mélytengeri merülés vonzó lenne számodra?	+	k	+	k
71. Butaságnak tartod azt a felfogást, hogy az állatoknak olyan érzései vannak, mint nekünk?				
72. Feladatlapok kitöltésekor előfordul, hogy leírod az első választ, ami hirtelen eszedbe jut, aztán elfelejted később ellenőrizni, hogy helyeset írtál-e?	+	i	+	i
73. Nehezedre esik, ha a barátaidnak, kérésükre tanácsot kell adnod?				
74. Szeretnél barlangokat felkutatni?	+	k	+	k
75. Nagyon sajnálsz azokat a gyerekeket, akiket folyton ugratnak, bosszantanak?	+	e	+	e
76. Nagyon szeretsz (szeretnél) diszkóba járni?	+	k	+	k
77. Vidám társaságban mindig vidám vagy, ha meg a társaid szomorúak, te is szomorkás leszel?	+	e	+	e
78. Ha méregbe jössz, nem nézed kinek mit mondasz?			+	i
79. Képes lennél valamilyen veszélyes dolgot csak azért kipróbálni, hogy élvezd a kockázatot?			+	k
80. Előfordul, hogy valaki más viselkedik bután, helytelenül a társaságodban, s te szégyelled magad helyette?	+	e	+	e
81. Vita közben végig tudod várni figyelmesen, míg a másik kifejtí érveit?			-	i
82. Szerinted az igazi kockázatvállaló ember törődik azzal, hogy mekkora a kockázat, amit vállal?				
82. Szerinted lehet azt általában előre sejteni, hogy mivel bánthat meg az ember valakit?				
84. Ha te nyersz valamiben, eszedbe jut-e néha, hogy mit érezhet a vesztes?			+	e
85. Mindig észreveszed, ha a barátodat bántja valami?			+	e
86. Ha társaságban észreveszed, hogy valaki magányos, úgy érzed, mindenképpen kell pár kedves szót szólnod hozzá?			+	e

2. Függelék A tételek faktorsúlyai az egyes alskálákban, országok és nemek szerinti bontásban.

Impulzivitás tételek faktorsúlyai

Tétel- szám	Angol fiúk (n=663)			Angol lányok (n=872)			Magyar fiúk (n=776)			Magyar lányok (n=822)		
	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia
2	0,19	0,10	0,09	0,33	0,11	0,13	0,37	0,03	0,16	0,42	0,05	0,26
3	0,34	0,13	0,13	0,21	0,04	0,12	–	–	–	–	–	–
–9	–0,28	–0,05	0,11	–0,24	–0,14	–0,02	–0,13	–0,02	0,22	–0,32	–0,10	–0,08
12	0,33	0,05	0,09	0,33	0,18	0,12	0,43	0,19	0,02	0,37	0,13	0,02
15	0,54	–0,05	–0,00	0,62	–0,06	0,02	0,45	0,09	–0,03	0,61	0,01	0,06
18	0,58	0,02	0,08	0,55	–0,03	0,11	0,58	0,02	–0,06	0,57	–0,13	–0,09
19	0,17	0,08	–0,24	0,19	0,15	–0,05	0,33	0,14	–0,18	0,19	0,12	–0,24
21	0,40	–0,04	–0,21	0,45	–0,03	–0,03	0,30	–0,04	–0,10	0,30	–0,18	–0,17
23	0,29	–0,02	0,25	0,22	0,03	0,33	–	–	–	–	–	–
24	0,40	0,03	0,10	0,37	0,23	0,05	0,44	0,25	–0,10	0,45	0,11	0,05
–27	–0,44	0,04	0,14	–0,46	–0,09	0,04	–0,33	0,00	0,20	–0,50	0,05	0,09
30	0,38	0,13	0,11	0,34	0,25	0,18	0,50	0,22	–0,02	0,57	–0,04	0,02
33	0,30	0,23	–0,11	0,43	0,23	0,08	0,24	0,21	–0,04	0,45	0,13	0,18
36	0,53	–0,00	0,02	0,47	–0,08	–0,02	0,46	–0,01	–0,11	0,61	–0,00	–0,01
39	0,37	0,13	0,08	0,40	0,02	0,13	0,44	0,12	0,09	0,48	–0,09	–0,03
42	0,37	0,02	0,21	0,38	0,09	0,05	0,28	0,18	0,04	0,39	0,18	–0,03
45	0,32	–0,06	0,01	0,50	–0,05	–0,12	0,34	–0,02	–0,04	0,31	0,12	0,04
48	0,31	0,03	–0,12	0,38	–0,09	–0,20	0,31	0,08	–0,12	0,24	0,06	–0,23
51	0,42	–0,01	–0,00	0,50	–0,12	–0,07	0,50	–0,19	0,13	0,23	–0,32	–0,31
56	0,23	–0,01	0,25	0,29	–0,04	0,15	0,45	–0,06	0,12	0,35	–0,10	0,11
57	0,29	–0,02	–0,03	0,33	–0,05	–0,09	0,28	0,01	0,04	0,36	–0,05	–0,00
63	0,33	0,00	0,06	0,43	0,02	0,01	0,30	0,12	0,13	0,27	0,05	–0,02
72	0,52	–0,05	–0,11	0,50	–0,09	0,00	0,43	–0,02	0,02	0,39	–0,06	–0,00
78	–	–	–	–	–	–	0,25	–0,01	0,08	0,22	–0,02	–0,05
–81	–	–	–	–	–	–	–0,31	–0,06	0,25	–0,39	–0,04	0,13

Kockázatvállalás tételek faktorsúlyai

Tétel- szám	Angol fiúk (n=663)			Angol lányok (n=872)			Magyar fiúk (n=776)			Magyar lányok (n=822)		
	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia
1	0,10	0,51	0,01	-0,04	0,55	0,07	-0,00	0,39	0,06	0,01	0,43	-0,01
3	-	-	-	-	-	-	0,17	0,45	-0,01	0,18	0,37	-0,06
-4	0,18	-0,22	-0,06	0,15	-0,22	-0,13	-	-	-	-	-	-
6	0,03	0,46	-0,13	0,13	0,58	-0,09	0,12	0,57	-0,06	0,05	0,50	-0,04
10	-0,04	0,58	0,03	-0,06	0,61	-0,02	0,01	0,55	0,02	0,01	0,55	-0,00
13	0,08	0,31	-0,06	0,08	0,23	-0,12	-0,01	0,32	0,08	0,02	0,45	-0,01
22	0,02	2,46	-0,16	0,02	0,37	-0,11	0,02	0,43	0,02	-0,09	0,47	0,00
25	0,11	0,45	0,13	0,10	0,35	0,11	-0,00	0,59	-0,00	0,06	0,59	-0,01
28	0,07	0,46	0,02	-0,03	0,49	0,03	-0,10	0,47	-0,01	0,02	0,54	0,00
31	0,07	0,35	-0,01	0,02	0,33	-0,09	0,00	0,33	0,09	0,04	0,37	0,12
-37	0,16	-0,34	-0,11	-0,00	-0,34	-0,11	-	-	-	-	-	-
40	0,15	-0,52	-0,11	0,19	0,52	-0,13	0,16	0,56	-0,06	0,06	0,55	-0,07
-43	0,15	-0,27	0,05	0,15	-0,39	0,01	0,31	-0,36	0,10	0,05	-0,34	-0,09
46	0,05	0,33	0,16	0,02	0,12	0,10	-0,07	0,40	0,02	0,02	0,39	0,12
49	0,09	0,49	0,00	0,04	0,56	-0,01	0,05	0,52	0,03	0,15	0,52	0,27
52	0,11	0,34	0,02	0,28	0,31	-0,10	0,10	0,36	-0,02	0,22	0,40	0,08
-54	0,09	-0,47	0,13	-0,03	-0,54	0,14	0,16	-0,45	0,15	-0,00	-0,51	0,00
-55	0,15	-0,44	-0,07	0,04	-0,40	0,04	-	-	-	-	-	-
58	-0,03	0,61	-0,06	-0,04	0,63	0,03	0,06	0,46	0,06	-0,00	0,48	-0,10
61	-0,04	0,62	0,03	-0,01	0,61	-0,02	-0,08	0,54	0,00	-0,01	0,60	0,15
-64	0,15	-0,40	-0,07	0,03	-0,35	-0,11	0,14	-0,40	0,00	0,03	-0,40	-0,28
66	0,07	0,14	-0,02	-0,03	0,33	0,01	0,02	0,31	0,08	-0,13	0,25	-0,03
68	-	-	-	-	-	-	0,19	0,24	-0,01	0,08	0,25	-0,09
70	0,01	0,61	-0,05	0,01	0,61	-0,09	-0,11	0,52	-0,00	0,08	0,50	0,17
74	0,01	0,43	-0,03	0,08	0,40	-0,05	-0,14	0,35	0,10	0,03	0,50	0,06
76	-	-	-	-	-	-	0,15	0,28	-0,05	0,13	0,24	-0,03
79	-	-	-	-	-	-	0,20	0,52	-0,10	-0,18	0,47	-0,04

Empátia tételek faktorsúlyai

Tétel- szám	Angol fiúk (n=633)			Angol lányok (n=872)			Magyar fiúk (n=776)			Magyar lányok (n=822)		
	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia	Impul- zivitás	Kockázat- vállalás	Empátia
5	-0,04	0,01	0,46	0,00	0,02	0,41	0,00	-0,06	0,56	0,06	-0,09	0,46
8	0,13	0,10	0,33	0,07	0,12	0,45	-0,02	0,10	0,38	-0,02	0,05	0,45
-11	0,18	-0,12	-0,25	0,12	-0,16	-0,18	-	-	-	-	-	-
17	-0,05	-0,11	0,44	-0,02	-0,10	0,34	0,06	-0,13	0,50	0,02	-0,14	0,27
-20	0,13	0,17	-0,29	0,11	-0,10	-0,42	-	-	-	-	-	-
23	-	-	-	-	-	-	-0,04	0,10	0,32	-0,03	0,15	0,32
26	0,06	-0,04	0,51	0,11	-0,05	0,46	0,09	-0,07	0,50	0,07	-0,04	0,45
29	0,08	0,03	0,33	0,11	0,05	0,36	0,19	0,04	0,31	0,18	0,13	0,38
32	0,09	-0,17	0,36	0,14	-0,18	0,42	0,15	-0,20	0,56	0,13	-0,16	0,31
34	-0,12	0,05	0,33	-0,27	-0,11	0,23	-	-	-	-	-	-
35	0,10	0,03	0,25	0,03	-0,02	0,29	-	-	-	-	-	-
38	0,15	-0,02	0,40	0,23	-0,12	0,45	0,17	-0,21	0,35	0,23	-0,17	0,33
-44	0,13	0,13	-0,26	0,15	0,02	-0,38	0,08	0,13	-0,30	-0,00	0,09	-0,33
47	-0,05	0,02	0,31	-0,14	0,08	0,38	-0,13	0,08	0,31	-0,01	0,11	0,29
-50	-0,07	0,07	-0,39	-0,04	0,09	-0,40	0,16	0,01	-0,34	0,11	0,09	-0,36
-53	0,21	-0,03	-0,29	0,20	-0,09	-0,35	-	-	-	-	-	-
59	-0,04	0,04	0,34	-0,11	-0,09	0,30	-0,06	0,03	0,27	-0,05	0,06	0,36
62	0,13	-0,07	0,39	0,15	-0,18	0,36	0,07	0,01	0,44	0,13	-0,03	0,47
65	-0,11	0,08	0,34	-0,05	-0,01	0,15	-0,11	0,13	0,23	-0,05	0,20	0,44
67	-0,03	0,03	0,36	0,11	-0,03	0,40	0,11	0,11	0,32	0,11	0,14	0,36
69	0,03	-0,04	0,28	0,03	-0,06	0,13	-0,10	0,06	0,32	0,04	0,01	0,38
-71	0,18	-0,25	-0,21	0,09	-0,13	-0,26	-	-	-	-	-	-
75	-0,06	-0,08	0,50	0,11	-0,03	0,36	0,06	-0,09	0,52	-0,09	-0,13	0,33
77	0,13	0,02	0,41	0,19	-0,13	0,37	0,02	-0,02	0,46	0,01	0,00	0,40
80	-	-	-	-	-	-	0,16	0,05	0,38	0,20	-0,04	0,33
84	-	-	-	-	-	-	-0,00	0,00	0,48	-0,10	-0,06	0,42
85	-	-	-	-	-	-	-0,05	0,04	0,33	-0,03	0,06	0,28
86	-	-	-	-	-	-	0,01	-0,03	0,53	0,02	-0,15	0,40

3. Függelék

A magyar IKE—1984 kérdőív

Név: ..... Életkor: ..... Nem: .....

ÚTMUTATÁS: Kérjük, válaszolj a következő kérdésekre úgy, hogy bekarikázod a kérdés után szereplő IGEN vagy NEM szót. Itt nincsenek helyes vagy helytelen válaszok és egyik sem beugrató kérdés. Légy szíves, gyorsan dolgozz és ne törd a fejed sokáig azon, hogy mi az egyes kérdések pontos jelentése.

KÉRJÜK, NE FELEJTS EL MINDEN KÉRDÉSRE VÁLASZOLNI!

1. Élveznéd a víziszést?	IGEN	NEM	1
2. Előfordul veled, hogy annyira nyugtalan vagy, hogy alig tudsz egyhelyben ülni?	IGEN	NEM	2
3. Gyakran keresed az izgalmakat?	IGEN	NEM	3
4. A mélytengeri merülés vonzó lenne számodra?	IGEN	NEM	4
5. Ha társaságban olyan idegent látnál, aki magányos, sajnálatot éreznél iránta?	IGEN	NEM	5
6. Szeretsz kockázatot vállalni?	IGEN	NEM	6
7. Vidám társaságban mindig vidám vagy, ha meg a társaid szomorúak, te is szomorkás leszel?	IGEN	NEM	7
8. Általában komolyan érdekelnek a barátaid problémái? . . .	IGEN	NEM	8
9. Rendszeresen takarékoskods?	IGEN	NEM	9
10. Élveznéd, ha ejtőernyősugrást végezhethnél?	IGEN	NEM	10
11. Nagyon nehezedre esne, ha rossz hírt kellene közölnöd valakivel?	IGEN	NEM	11
12. Gyakran veszel valamit hirtelen ötlet alapján?	IGEN	NEM	12
13. Szívesebben választanál valami izgalmas foglalkozást sok utazással, kalanddal, mint valamilyen nyugodtabb, biztonságosabb munkát?	IGEN	NEM	13
14. Nagyon nyugtalan leszel, ha hosszú ideig nem mehetsz el otthonról?	IGEN	NEM	14
15. Gyakran gondolkodás nélkül beszélsz vagy cselekszel? . . .	IGEN	NEM	15
16. Szeretnél barlangokat felkutatni?	IGEN	NEM	16
17. Sajnálod a félnék gyerekeket?	IGEN	NEM	17
18. Gyakran kerülsz kellemetlen helyzetbe, mert meggondolatlanul cselekedtél?	IGEN	NEM	18
19. Feladatlapok kitöltésekor előfordul, hogy leírod az első választ ami hirtelen eszedbe jut, aztán elfelejted később ellenőrizni, hogy helyeset írtál-e?	IGEN	NEM	19
20. Szeretted nagyon megfűszerezni az ételedet?	IGEN	NEM	20
21. Általában gyorsan dolgozol, anélkül, hogy azzal bajlódnál, hogy ellenőrizd, helyese-e az, amit leírtál?	IGEN	NEM	21
22. Szeretsz magasról vízbe ugrani?	IGEN	NEM	22

23. Akikkel együtt vagy, azok általában hatással vannak a hangulatodra?	IGEN	NEM	23
24. Olyannak ismered magad, aki hirtelen cselekszik?	IGEN	NEM	24
25. Szereted, ha új és izgalmas dolgok történnek veled, még akkor is, ha ijesztő és szokatlan helyzetbe kerülsz?	IGEN	NEM	25
26. Mélyen hat rád, ha valamelyik barátod feldúlt vagy kétségbeesett?	IGEN	NEM	26
27. Általában megfontoltan cselekszel?	IGEN	NEM	27
28. Szívesen megtanulnál repülőgépet vezetni?	IGEN	NEM	28
29. Előfordult, hogy nagyon mélyen hatottak rád egy film, színdarab vagy regény hősénekei érzései?	IGEN	NEM	29
30. Gyakran cselekszel pillanatnyi benyomás alapján?	IGEN	NEM	30
31. Ha kevés az esélyed, akkor is szoktál próbálkozni?	IGEN	NEM	31
32. Általában felzaklat, ha valakit sírni látsz?	IGEN	NEM	32
33. Néha megszegsz szabályokat a pillanat hatása alatt?	IGEN	NEM	33
34. Ha társaságban észreveszed, hogy valaki magányos, úgy érzed, mindenképpen kell pár kedves szót szólnod hozzá?	IGEN	NEM	34
35. Át tudnád érezni annak a szomorúságát, akinek hirtelen elpusztul a kedvenc állata?	IGEN	NEM	35
36. Gyakran megszólalsz anélkül, hogy átgondoltad volna, mit is akarsz mondani?	IGEN	NEM	36
37. Jobban szereted a nyugodt, pihentető vakációt, mint az izgalmas, kalandos nyaralást?	IGEN	NEM	37
38. Ha a környezetben mások aggódnak vagy félnek, általában te is átveszed ezt az érzést?	IGEN	NEM	38
39. Gyakran keveredsz olyasmibe, amiből később szeretnél megszabadulni?	IGEN	NEM	39
40. Szívesen vállalsz kockázatot?	IGEN	NEM	40
41. Egy jó film vagy TV-sorozat hőséivel szoktál együtt érezni örömet, szomorúságot, haragot?	IGEN	NEM	41
42. Az új, izgalmas ötletek annyira magukkal ragadnak, hogy nem is gondolsz az esetleges buktatókra?	IGEN	NEM	42
43. Nehezen tudod megérteni azokat az embereket, akik hegemáziával kockáztatják az életüket?	IGEN	NEM	43
44. Tudsz dönteni anélkül, hogy mások érzelmeivel törődj?	IGEN	NEM	44
45. Az egyhangú munkát hamarabb megúnod, mint mások?	IGEN	NEM	45
46. Szeretnél izgalmas helyekre utazni?	IGEN	NEM	46
47. Meg tudod érteni, hogy egyesek miért bántódnak meg könnyen?	IGEN	NEM	47
48. Szerinted, ha előre megtervezzük a dolgokat, akkor azok már nem olyan érdekesekek?	IGEN	NEM	48
49. Szeretsz kicsit veszélyes dolgokat csinálni néha?	IGEN	NEM	49
50. Jókedvű maradsz akkor is, ha a barátaidat feldúlja valami?	IGEN	NEM	50
51. Sok erőfeszítésre van szükséged, hogy ne kerülj bajba?	IGEN	NEM	51
52. A minden veszély nélküli élet unalmas lenne számodra?	IGEN	NEM	52

53. Nagyon sajnálsz azokat a gyerekeket, akiket folyton ugratnak, bosszantanak?	IGEN	NEM	53
54. Visszautasítanál egy olyan foglalkozást, amely veszélyes?	IGEN	NEM	54
55. Szeretnél nehézbúvárokkal a mélybe merülni?	IGEN	NEM	55
56. Sokszor van egészen más hatása annak, amit mondasz vagy csinálsz, mint amire számítottál?	IGEN	NEM	56
57. Nagyon idegesít, ha valaki megvárakoztat?	IGEN	NEM	57
58. Élveznél, ha sítalpon egy nagyon meredek hegyoldalon szállgaldnál lefelé?	IGEN	NEM	58
59. Szeretted nézni, mikor más az ajándékát bontogatja?	IGEN	NEM	59
60. Ha te nyersz valamiben eszedbe jut, hogy mit érezhet a vesztes?	IGEN	NEM	60
61. Nagyon szeretsz (szeretnél) diszkóba járni?	IGEN	NEM	61
62. Szívesen kockáztatnál a pénzedet szerencsejátékon?	IGEN	NEM	62
63. Ha méregbe jössz, nem nézed kinek mit mondasz?	IGEN	NEM	63
64. Vita közben végig tudod figyelmesen várni, míg a másik kifejti érveit?	IGEN	NEM	64
65. Mindig észreveszed, ha a barátodat bántja valami?	IGEN	NEM	65
66. Imádsz a sportolást?	IGEN	NEM	66
67. Előfordul, hogy valaki más viselkedik bután vagy helytelenül a társaságodban, s te szégyelled magad?	IGEN	NEM	67
68. Képes lennél valamilyen veszélyes dolgot csak azért kipróbálni, hogy élvezd a kockázatot?	IGEN	NEM	68
69. El tudod képzelni, milyen az, ha valaki nagyon magányos?	IGEN	NEM	69

4. Függelék

Az új magyar IKE kérdőív pontozási kulcsa
(1–1 pontot kap az illető alskálába, aki a megfelelő választ
/IGEN-t, illetve NEM-et/ jelölte meg)

i (23)		k (24)		e (22)	
IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM
2	9	1	37	5	44
12	27	3	43	7	50
14	64	4	54	8	
15		6		11	
18		10		17	
19		13		23	
21		16		26	
24		20		29	
30		22		32	
33		25		34	
36		28		35	
39		31		38	
42		40		41	
45		46		47	
48		49		53	
51		52		59	
56		55		60	
57		58		65	
62		61		67	
63		66		69	
		68			

- EYSENCK, H. J., EYSENCK, S. B. G., 1969, *Personality Structure and Measurement*, Routledge and Kegan Paul, London.
- EYSENCK, S. B. G., 1981, Impulsiveness and Antisocial Behaviour in Children, *Current Psychological Research*, 1, 31–37.
- EYSENCK, S. B. G., EYSENCK, H. J., 1978, Impulsiveness and Venturesomeness: Their Position in a Dimensional System of Personality Description, *Psychological Reports*, 43, 1247–1255.
- EYSENCK, S. B. G., EYSENCK, H. J., 1980, Impulsiveness and Venturesomeness in Children, *Person and Individual Differences*, 1, 73–78.
- EYSENCK, S. B. G., MATOLCSI Ágnes, 1984, Az Eysenck-féle személyiség kérdőív (EPQ) magyar változata: a magyar és az angol felnőttek összehasonlító vizsgálata, *Pszichológia*, 4, 231–240.
- EYSENCK, S. B. G., KOZÉKI B., KÁLMÁNCHÉY M., 1980, Cross-Cultural Comparison of Personality: Hungarian Children and English Children, *Person and Individual Differences*, 1, 347–353.
- EYSENCK, S. B. G., KÁLMÁNCHÉY Márta, KOZÉKI Béla, 1981, Magyar és angol iskoláskorú gyermekek összehasonlító vizsgálata: A Junior Eysenck Personality Questionnaire magyar változata, *Pszichológia*, 2, 213–241.
- EYSENCK, S. B. G., EASTING, G., PEARSON, P. R., 1983, Age Norms for Impulsiveness, Venturesomeness and Empathy in Children, *Person and Individual Differences*, 5, 315–321.
- EYSENCK, S. B. G., ZUCKERMAN, M., 1978, The Relationship Between Sensation Seeking and Eysenck's Dimensions of Personality, *British Journal of Psychology*, 69, 483–487.
- KOZÉKI Béla, 1984, *Személyiségfejlesztés az iskolában*, BPI, Békéscsaba.

BÉLA KOZÉKI and S. B. G. EYSENCK

**THE COMPARATIVE STUDY OF HUNGARIAN
AND BRITISH PUPILS; THE HUNGARIAN VERSION
OF THE IMPULSIVITY – VENTURESOMENESS – EMPATHY
QUESTIONNAIRE**

With the analysis of the data of 1505 British (633 boys, 872 girls) and 1598 Hungarian (776 boys, 822 girls) pupils, a comparative study was carried out on the personality structure of the children in respect of the impulsivity, venturesomeness and empathy dimensions. The aim of the study was to set up the Hungarian version of Eysenck's 16 questionnaire, so that all the personality dimensions of Eysenck's dimensional theory of personality could be studied in Hungary, and also that comparative research could be carried out, in respect of the personality structure of children brought up in different cultures.

As a first step, the Hungarian version of the Impulsivity—Venturesomeness—Empathy Questionnaire was elaborated on the basis of preliminary studies and interviews (similarly to the method used in case of the elaboration of the scales of psychotism, extraversion, neurocity and social desirability). The comparative analysis of data, attained this way carried out by setting up subgroups on the basis of sex and cultural background within the sample. In the course of the statistical analysis and natural observations the test proved to be a reliable means for testing in various cultures.

The basic factors emerged were the same as those found in our previous Hungarian—British comparative studies or in studies carried out in other cultures. This fact provides further data for the cultural unspecificity of the dimensions. The correlations were the following: The negative correlation of the L scale with the P,E,N dimensions as well as with the dimensions of venturesomeness and impulsivity; the strong negative correlation between psychotism and empathy; the positive correlation between impulsivity and the P,E,N and venturesomeness dimensions and a positive correlation between venturesomeness and extraversion. Correlation characteristic of the Hungarian sample also regularly appeared: Although the correlation of impulsivity with both psychotism and neuroticism were characteristics for all the samples, in the Hungarian sample it was the iN correlation that was dominant, as opposed to the British sample where iP correlation was the strongest. The eN correlation characteristic in the British sample, was not apparent in the Hungarian one, where venturesomeness and empathy were both independent from the N dimension. The means of the scores were higher in the L and e dimensions in the Hungarian sample, whereas the British subjects scored higher on P,E,N and i on the average. These findings well agree with the differences on education and lifestyle to be found in the two cultures: the Hungarians express their feelings more openly, and their education focuses on the compliances with norms. On the other hand, the tolerance of the British society for behaviours deviating from the norms is well known, and children are therefore more free to establish their own values.